

Čas epidemije in izposoja gradiva na portalu Biblos v Posavju

*The time of epidemic and borrowing material on the web portal
Biblos in Posavje region*

Andreja Dvornik

Oddano: 26. 6. 2020 – Sprejeto: 15. 12. 2020

1.04 Strokovni članek
1.04 Professional article
UDK 027.082:655.41

Izvleček

Namen: V članku je predstavljena izposoja e-knjig na portalu Biblos v posavskih knjižnicah v času razglašene epidemije covida-19 zaradi porasta obolelih s koronavirusom (SARS-CoV-2).

Metodologija/pristop: Z vprašalnikom smo pridobili podatke o zalogi in izposoji e-knjig na portalu Biblos v Knjižnici Brežice, Valvasorjevi knjižnici Krško in Knjižnici Sevnica. Podatke o zalogi in izposoji e-knjig v Knjižnici Brežice za pretekla leta smo pridobili iz letnih poročil knjižnice.

Rezultati: Pridobljeni rezultati kažejo, da imajo knjižnice velikost zaloge e-knjig sorazmerno s številom članov. V času zaprtja knjižnic so le-te svoje člane in uporabnike obveščale o svojem delovanju in ponudbi s tiskanimi in spletnimi mediji ter na lastnih spletnih straneh in družbenih omrežjih.

Omejitve raziskave: V pregled o izposoji e-gradiv smo vključili le posavske knjižnice – Knjižnico Brežice, Valvasorjevo knjižnico Krško in Knjižnico Sevnica. Podatki prikazujejo omejen čas, ko so bile knjižnice zaprte za uporabnike, tj. v času od 13. 3. do 31. 5. 2020 (obdobje strožjih ukrepov), in v času do preklica epidemije, tj. od 4. 5. do 31. 5. 2020, in za primerjavo še isto obdobje v letu 2019.

Izvirnost/uporabnost raziskave: Rezultati so uporabni za vse tri vključene splošne knjižnice in ostale, saj kažejo odziv uporabnikov na spremenjene pogoje dostopa do prosto dostopne literature in uspešnost preusmeritve bralcev na portal Biblos.

Ključne besede: e-knjige, Biblos, Knjižnica Brežice, Valvasorjeva knjižnica Krško, Knjižnica Sevnica

Abstract

Purpose: In this article, we present borrowing e-books from the web portal Biblos in libraries in Posavje region during the epidemic due to the increase of infected patients with coronavirus (SARS-CoV-2).

Methodology/approach: We used a survey to gain information about inventory and borrowing e-books on the web portal Biblos in Brežice Library, Valvasor Library Krško and Sevnica Library. Information about the inventory and borrowing e-books in Brežice Library for past years was gained from the library's annual reports.

Results: Gained results show that libraries have a proportionately sizeable inventory of e-books, regarding the number of members. During the closure of libraries, they informed their members and users about their activities and supply of printed and online media and their websites and social media.

Research limitations: Only libraries from Posavje region have been involved in the review – Brežice Library, Valvasor Library Krško and Sevnica Library. The data is focused only on a specific time frame during the lockdown of libraries for users between March 13 and May 3, 2020, and the period of stricter measures until the declaration of the end of the coronavirus epidemic on May 31, 2020. For comparison, we used the same period in 2019.

Originality/practical implications: The results are useful for all three involved public libraries and all other libraries because they show the response of users to changed conditions of open access to literature and the success of redirecting readers to the web portal Biblos.

Keywords: e-books, Biblos web portal, Brežice Library, Valvasor Library Krško, Sevnica Library

1 Uvod

Branje knjig je za mnoge način preživljanja prostega časa. Splošne knjižnice svojim članom nudijo bogato izbiro leposlovnega in strokovnega gradiva domačih in tujih avtorjev, v fizični in digitalni obliki. Dostop do e-knjig na portalu Biblos so za svoje člane že junija 2013 omogočile tudi vse tri splošne knjižnice v Posavju – Knjižnica Brežice, Valvasorjeva knjižnica Krško in Knjižnica Sevnica (Zamida, 2016, str. 7). Biblos že od vzpostavitve, kot prva slovenska spletna platforma za distribucijo e-knjig, uporabnikom omogoča sodoben in preprost dostop do e-knjig. Člani knjižnic si lahko gradivo izposodijo in (ali) kupijo (Zamida, 2016, str. 6).

Uporaba e-knjig, v primerjavi s tiskanimi, ima za knjižnice prednosti, saj omogoča lažje nakupovanje, shranjevanje, prenosljivost, dostopnost (potrebna je ustrezna bralna naprava), skrb za varnostno kopijo. Branje je možno na različnih

napravah, bere lahko več oseb hkrati, bralec si lažje prilagodi videz zapisa (npr. velikost črk). Imajo pa e-knjige tudi slabosti, saj je branje mogoče le z uporabo bralnih naprav, omejena je ponudba gradiva v e-obliki, različni formati datotek, nerešena so vprašanja o trajnem hranjenju in prenosu kupljenih naslovov na tretjo osebo (Klemen, 2013, str. 357). Upoštevati je treba tudi dejstvo, da med uporabniki knjižnice niso vsi »dovolj informacijsko pismeni, da bi lahko brali e-knjige« (Mahorčič, 2020, str. 17).

Izbrane tri knjižnice z izvajanjem nekaterih skupnih programov povezujejo prebivalce Posavja. Že desetletje skupaj izvajajo bralni program za odrasle, imenovan Posavci beremo skupaj,¹ s katerim vabijo k branju kakovostnega gradiva po izboru posavskih knjižničarjev. »Namen projekta Posavci beremo skupaj je opozoriti na pomembne predstavnike literarnega ubesedovanja pri nas in širše po svetu ter bralcem ponuditi tematsko pester razpon leposlovnih del, ki človekovo bivanjsko izkušnjo prikazujejo z raznolikimi kulturnimi, socialnimi in estetskimi izhodišči. Bralni projekt poteka v vseh enotah Knjižnice Brežice, Valvasorjeve knjižnice Krško in Knjižnice Sevnica. Začetek smo obeležili 21. marca 2020, konec projekta pa tokrat označuje datum 8. februar 2021.« (Knjižnica Brežice, b. l.) Za potrebe izvajanja omenjenega programa so v izrednih razmerah količino izbranega gradiva povečali z 12 naslovi e-knjig,² dostopnimi na Biblosu. Bralcem so želeli omogočiti nadaljevanje sodelovanja v programu kljub zaprtju knjižničnih prostorov, a ob izteku leta opažajo, da je bilo zabeleženih le nekaj izposoj tega gradiva (npr. v Knjižnici Brežice 2). Knjižničarji vseh treh sodelujočih knjižnic opažajo, da je do konca leta 2020 v programu sodelovalo vsaj pol manj bralcev kot v preteklih letih. Oktobra 2020 je pričela z delovanjem Posavska potujoča knjižnica – biliobus, ki omogoča bralcem v izbranih krajih Posavja dostop do gradiva.

2 Izposoja na Biblosu

Portal Biblos je za člane slovenskih splošnih knjižnic začel delovati junija 2013. Vsaka vključena knjižnica prispeva letno članarino, s katero pridobi možnost uporabe in upravljanja sistema, možnost distribucije gradiva svojim članom ter omejen nabor brezplačnih e-vsebin. Knjižnicam je ponujen osnovni nabor gradiva, ki trenutno obsega 225 naslovov. Vsaka posamezna knjižnica se nato

¹ Priporočilni bralni seznam Posavci beremo skupaj za leto 2020, dostopno na: https://www.knjiznica-brezice.si/tl_files/FotoGalerije/PBS%202020/PBS_Katalog_2020_www.pdf.

² Seznam e-knjig, vključenih v Posavci beremo skupaj 2020 s povezavami, je dostopen na: <https://www.knjiznica-brezice.si/posavci-beremo-skupaj-2020.html>.

sama odloči, kateri izmed ostalih dostopnih naslovov bi še bili zanimivi za njene člane. Člani posamezne knjižnice si lahko gradivo brezplačno izposodijo (Zamida, 2016, str. 9). Vsak nakup gradiva za knjižnico je v obliki licenc z omejenim številom izposoj, omejitev na posamezno licenco je 52 izposoj, le v času med karanteno, od 23. aprila 2020 do preklica le-te – 30. maja 2020, se je pri nakupu novih e-knjig založbe Beletrina število izposoj na licenco povečalo na 70. O številu hkratnih izposoj istega izvoda se lahko odločajo knjižnice same.

Uporabniki lahko berejo e-knjige na svojih bralnikih, pametnih telefonih, tablicah ali računalnikih. Za izposoj e-knjig potrebujejo številko svoje knjižnične članske izkaznice in geslo, ki ga uporabljajo tudi za storitev Moja knjižnica (podaljšanje roka vračila izposojenega gradiva, rezervacija želenega gradiva idr.). S člansko številko in osebnim geslom, vezanim na uporabo sistema COBISS, se prijavijo na spletnem portalu Biblos, kjer najprej izberejo knjižnico, v katero so včlanjeni, nato pa knjigo, ki si jo želijo izposoditi. Člani knjižnic imajo lahko izposojene do 4 e-knjige hkrati. Čas izposoje je 14 dni. Podaljšanje ni možno, vendar si lahko isto knjigo, če je prosta, ponovno izposodijo. Vračanje gradiva ni obvezno – po 14. dneh prenesena datoteka na uporabnikovi napravi ni več aktivna, zato tudi ni zamudnine, a je mogoče knjige 24 ur po izposoji predčasno vrniti. Rezervacije zaenkrat niso možne. V primeru nejasnosti lahko uporabniki pokličejo ali po e-pošti napišejo sporočilo zaposlenim v knjižnici, kjer so včlanjeni, in/ali odgovornim za portal Biblos (Biblos.si, b. l.).

2.1 Izposoja na Biblosu med zaprtjem knjižnic

Odziv knjižnic na pojav epidemije je zbran v poročilu neodvisne organizacije EBLIDA, ki se na evropskem območju zavzema za delovanje knjižnic. V poročilu je navedeno, da so bile knjižnice po celotni Evropi zaprte. V tem času so se preusmerile v druge oblike dela in so eksperimentirale. Opazno je bilo veliko povečanje objav dostopa do digitalnih virov. Knjižnice so ljudem dostavljale gradivo na dom in jih usmerjale k uporabi e-vsebin. Povečala se ni le količina objav digitalnih vsebin, nekatere knjižnice so izvajale tudi delavnice, pogovorne oddaje in predavanja, ob uporabi prenosa v živo (EBLIDA, 2020, str. 7, 5).

Na podoben način so se odzvale tudi knjižnice v Sloveniji, saj so bile vse zaprte do preklica, skladno z navodili pristojne institucije, Nacionalnega inštituta za javno zdravje (v nadaljevanju NIJZ). Na spletni strani Mednarodne zveze bibliotekarskih združenj in ustanov IFLA beremo, da so v tem času vse knjižnice po svetu promovirale svoje digitalne storitve (IFLA, 2020). Tudi v Sloveniji so imeli bralci omejen dostop do literature, zato se jih je del odločil za branje e-knjig. Splošne knjižnice imajo v svojo ponudbo vključeno posredovanje e-knjig

s portala Biblos, kjer lahko njihovi člani brezplačno dostopajo do omejenega nabora e-knjig.

Skrbnik portala Biblos je neprofitni zavod Beletrina, ki o obsegu gradiva in njegovi uporabi med bralci obvešča javnost na svoji spletni strani³ pod zavihkom Novice. Pod naslovom »Uspehi Biblosa« so 7. februarja 2020 objavili, da ima »Biblos, največja slovenska e-knjižnica in e-knjigarna, že **18.000 uporabnikov**, ki lahko uživajo v že več kot **3600 naslovih**. Medtem ko je bilo število vseh izposoj v lanskem letu skoraj 99.000, pa ste vseh skupaj do zdaj opravili že **316.405**« (Beletrina, 2020a). Iz zapisa je razvidno, da je do povečanja izposoje e-knjig prišlo že pred zaprtjem knjižnic in razglasitvijo karantene za območje Slovenije. Biblos je, kot odgovor na povečano zanimanje za branje e-knjig, povečal izbiro in bralcem ponudil nove naslove. Njihov paket ponujenih naslovov obsega tudi gradiva za domače branje, kar naj bi k branju spodbudilo predvsem srednješolce.

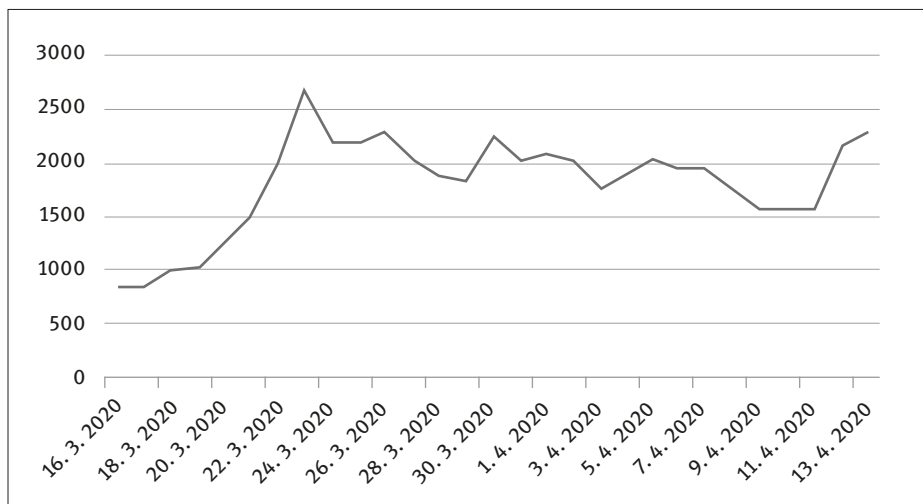
Sedmi dan po zaprtju knjižnic (19. marca) je bilo na spletni strani Beletrine objavljeno, da je na portalu Biblos dostopnih 3821 e-knjig, dnevno število izposoj pa se je povečalo na 800 do 900 izposoj dnevno (Biblos, 2020b). V času izrednih razmer se je, po besedah odgovornih za spletni portal, prvič zgodilo, da je bila knjiga najprej na voljo v e-obliki in šele pozneje v tiskani. »K temu koraku nas je ob trenutni situaciji spodbudilo povečano zanimanje za spletno knjigarno in knjižnico Biblos« (Beletrina, 2020č). Dan pozneje (20. marca) so objavili: »Včeraj je bil za Biblos rekorden dan, ki bo šel v zgodovino.« V enem samem dnevu so v spletni knjižnici zabeležili več kot 1000 izposoj, kar je več kot trikrat toliko kot na običajen dan v tem letu, ko beležimo okoli 300 izposoj« (Beletrina, 2020c). V času izrednih razmer so splošne knjižnice še intenzivneje nagovarjale bralce k branju e-knjig s portala Biblos. Ponujen je bil brezplačen prvi vpis v knjižnice preko spleta in izposoja e-gradiva za člane z neporavnanimi preteklimi obveznostmi. Oba ukrepa sta uporabnikom omogočala nemoten dostop do e-virov in e-knjig.

Napotitev uporabnikov na izposajo e-gradiv je imela dober odziv, o čemer so poročale nekatere knjižnice. V Lavričevi knjižnici Ajdovščina so opazili, podobno kot v Posavju, »da je po e-knjigah posegel tudi del populacije, ki se je s tovrstno knjigo srečal prvič« (Kante, 2020, str. 17).

V dneh samoizolacije sta se Digitalna knjižnica Slovenije (dLib.si) in Biblos.si združila v skupni promociji branja e-gradiv, imenovani Branje na klik. K promociji sta pozvali različne medije (Vaš kanal, b. l.). Slika 1 kaže število izposoj v prvem mesecu karantene. Opazimo skokovito rast v prvih dneh (med 19. in 24.

³ Dostopna na: <https://beletrina.si>.

marcem) in poznejša nihanja. Ob upoštevanju podatkov iz posavskih knjižnic lahko predvidevamo, da tudi v drugem delu meseca aprila ni bilo večjega padca števila izposoj.

Slika 1: Število izposoj na Biblosu v času karantene 2020 (Vaš kanal, b. l.)

3 Izposoja na Biblosu v času omejenega dostopa do knjižnih polic v Posavju

Ob podatkih izposoje na portalu Biblos, ki jih je objavila Beletrina, nas je zanimalo, kakšna je bila izposoja v Posavju. Prebivalcem Posavja omogočajo dostop do pisane besede Knjižnica Brežice, Valvasorjeva knjižnica Krško, Knjižnica Sevnica in Knjižnica Laško – za območje Radeč. Knjižnice vodijo statistiko izposoje za vse svoje člane, zato smo iz pregleda izvzeli prebivalce Radeč, ki so včlanjeni v Knjižnico Laško. Omejili smo se le na ostale tri posavske knjižnice.

Zaposlenim v posavskih knjižnicah, ki skrbijo za nabavo e-knjig na portalu Biblos, smo poslali vprašalnik z osmimi vprašanji. Zanimalo nas je:

- Kolikšno je število naslovov, ki so trenutno (31. 5. 2020) na voljo članom vaše knjižnice?
- Koliko naslovov ste dokupili v času od 13. 3. do 31. 5. 2020?
- Koliko izposoj ste zabeležili v celem letu 2019?
- Koliko izposoj ste zabeležili od 1. 1. do 31. 5. 2019?
- Koliko izposoj ste zabeležili po mesecih v tem letu (do 31. 5. 2020)?

- Koliko izposoj ste zabeležili od 13. 3. do 3. 5. 2020?
- Koliko izposoj ste zabeležili od 4. 5. do 31. 5. 2020?
- Kolikšno je število članov knjižnice?

Preglednica 1: Število članov knjižnice leta 2019 (Statistični podatki o knjižnicah, 2020)

Knjižnica \ Člani	Število članov	Število potencialnih članov
Knjižnica Brežice	4275	24.051
Valvasorjeva knjižnica Krško	6069	28.656
Knjižnica Sevnica	2931	17.642

Preglednica 1 vsebuje podatke o številu članov posavskih knjižnic in številu prebivalstva območja, ki ga pokriva posamezna knjižnica. Podatki so vzeti s spletne strani Narodne in univerzitetne knjižnice, kjer so objavljeni statistični podatki knjižnic. V pregled smo vključili število prebivalcev območja posamezne knjižnice, saj te o svojih aktivnostih in ponudbi obveščajo lokalno prebivalstvo po različnih medijih in na družbenih omrežjih. Za promocijo branja, knjig in knjižnične dejavnosti uporabljajo spletne in tiskane medije, namenjene širšemu krogu prebivalcev določenega območja. V času zaprtja so knjižnice svoje člane, uporabnike in širšo lokalno javnost o spremembah in možnostih dostopa do gradiva obveščale v lokalnem časopisju – na spletu in v tiskanih izdajah, na svojih spletnih straneh, po knjižničnih Facebook profilih, člane pa tudi po e-pošti.

Zanimalo nas je, ali obstaja povezava med številom članov knjižnice in številom e-knjig v njeni zbirki na Biblosu. Iz podatkov v Preglednicah 1 in 2 je razvidno, da te povezave obstajajo. Valvasorjeva knjižnica Krško ima največ potencialnih in včlanjenih članov, katerim ponuja največ različnih naslovov e-gradiv. Ostali dve knjižnici pokrivata manjši del prebivalstva, ki mu omogočata dostop do manjšega števila e-naslovov. V Preglednici 2 opazimo, da je bilo število teh 13. maja 2020 skoraj enako, v času zaprtja knjižnic pa je Knjižnica Brežice dokupila 29 naslovov več od Knjižnice Sevnica.

Preglednica 2: Število dostopnih naslovov knjig (Biblos.si, b. l.)

Čas \ Knjižnica	Biblos	Knjižnica Brežice	Valvasorjeva knjižnica Krško	Knjižnica Sevnica
13. 3. 2020	približno 3600	537	745	536
31. 5. 2020	4121	596	835	566

Zavod Beletrina je poskrbel, da se je v času večjega zanimanja za branje e-knjig povečala tudi ponudba naslovov. Zbirke e-knjig na portalu Biblos so pri posameznih knjižnicah različno obsežne. Iz Preglednice 2 razberemo, da je v času zaprtja

knjižničnih zgradb, Valvasorjeva knjižnica Krško dokupila največ naslovov, 90, tako so imeli ob koncu razglasa epidemije (31. maja) njeni člani dostop do 20,3 % vseh naslovov, objavljenih na Biblosu. Zbirka e-knjig Knjižnice Sevnica se je povečala za 30 naslovov in je obsegala 13,7 % vseh naslovov, Knjižnice Brežice pa za 59, kar pomeni 14,5 % vseh naslovov. Število posameznih naslovov lahko pomnožimo s številom licenc, saj si je bilo vsako e-knjigo mogoče izposoditi 52-krat oziroma 70-krat, če je bila licenca kupljena v času od 23. aprila do 30. maja 2020. Tako lahko dobimo okvirno število vsega gradiva, dostopnega članom posamezne knjižnice oziroma največjega možnega števila izposoj.

Želeli smo ugotoviti, ali obstaja povezava med obsegom knjižnične zbirke e-knjig in izposojami le-teh. Zanimalo nas je še, za koliko se je povečala izposoja v spletni knjižnici Biblos za izbrane knjižnice, ko prost pristop do gradiva ni bil mogoč. V Preglednici 3 so zbrani podatki o izposoji e-knjig v posavskih knjižnicah po mesecih.

Preglednica 3: *Izposoja e-knjig v posavskih knjižnicah po mesecih za leto 2020*

Knjižnica	Januar	Februar	Marec	April	Maj	Skupaj
Knjižnica Brežice	28	38	232	470	187	955
Valvasorjeva knjižnica Krško	41	50	315	478	313	1197
Knjižnica Sevnica	63	32	141	186	101	523

Mesečna izposoja je bila v vseh treh knjižnicah največja v aprilu. V primerjavi s celotno izposojami prvih petih mesecev leta 2020, je v Knjižnici Brežice obsegala kar 49,21 %, v Valvasorjevi knjižnici Krško 39,93 % in v Knjižnici Sevnica 35,56 %. Razlogi za največjo izposojami prav v aprilu so različni. Menimo, da so ljudje že odkrili poti do e-knjig, gibanje prebivalcev je bilo omejeno ves mesec in fizičen obisk knjižnic ni bil mogoč. V ostalih mesecih tega leta je bila karantena le v delu meseca marca in maja, v prvih dveh mesecih pa je bilo gibanje neomejeno, a je bila izposoja prav te mesece najnižja v obravnavanem delu leta 2020 in s tem primerljiva preteklim letom. Maja je izposoja e-knjig ostala višja kot pred epidemijo, a je opazen padec.

Ob primerjavi izbranih knjižnic glede na število izposoj po vseh mesecih opazimo, da je bila izposoja spremenljiva, saj je bila januarja najvišja v Knjižnici Sevnica, ki ima najmanj članov, v ostalih mesecih od februarja do maja, pa so si največ gradiva izposodili člani Valvasorjeve knjižnice Krško. Prav v tej knjižnici je najbolj opazna razlika v številu izposoj glede na ostali dve v mesecih marec in maj, saj so zabeležili bistveno več bralcev.

Preglednica 4 predstavlja izposojami e-knjig v posameznih obdobjih leta 2019 in 2020. Zanimalo nas je obdobje, ko so bile knjižnične zgradbe zaprte (od 13. marca

do 3. maja 2020) in ko so se knjižnice že odprle za uporabnike, a prost pristop do gradiva še ni bil mogoč in je še veljal razglas epidemije (od 4. maja do 31. maja 2020). Želeli smo primerjati skupno izposajo prvih petih mesecev leta 2019, ko ni bilo posebnosti, z izposajo od januarja do maja 2020, ko so v knjižnicah veljali posebni pogoji dela. Zanimala nas je izposoja v celem letu 2019, da bi ovrednotili povečanje izposoje e-knjig v prvih petih mesecih letošnjega leta.

Preglednica 4: Izposoja e-knjig v posavskih knjižnicah v obdobjih leta 2019 in 2020

Knjižnica \ Obdobje	13. 3.–3. 5. 2020	4. 5.–31. 5. 2020	1. 1.–31. 5. 2020	1. 1.–31. 5. 2019	Celo leto 2019
Knjižnica Brežice	737	169	955	120	324
Valvasorjeva knjižnica Krško	824	257	1197	230	608
Knjižnica Sevnica	326	86	523	90	373

V Posavskem obzorniku⁴ je bilo navedeno, da je Knjižnica Sevnica svoje aktivnosti preselila na splet. »Članicam in članom smo omogočili izposajo elektronskih knjig – v bazi je preko štiri tisoč naslovov knjig – in v tem času smo opravili še dodaten nakup e-naslovov, da se je povečal bralni izbor. Številke izposojenih e-knjig so se dvignile: v mesecu marcu je bilo prebranih 141 e-knjig, v aprilu 186 knjig, sicer pa smo v 'normalnih časih' na mesec beležili povprečno 40 do 50 izposoj« (S. R., 2020). Pri izposoji e-knjig po mesecih tega leta opazimo, da je bila ta v Knjižnici Sevnica največja aprila in najmanjša februarja. V času zaprtja knjižnice so mesečno zabeležili več kot sto izposoj e-knjig, kar je več kot enkrat večja izposoja od povprečne izposoje preteklih let.

Povečala se je izposoja tudi v Knjižnici Brežice, kjer podatki kažejo, da je bilo marca izposojenih 232 e-knjig, v prvih treh dneh aprila pa so zabeležili kar 55 izposoj. V tem mesecu je bilo izposojenega 145,06 % več gradiva kot v celotnem letu 2019. V celotnem obdobju karantene je bilo 737 izposoj e-knjig, od tega največ aprila. Število izposoj leta 2020 je bilo najnižje februarja in najvišje aprila, precej povečana je ostala še tudi maja, ko je bila knjižnica že odprta, a uporabniki do gradiva še niso mogli prosto dostopati. Člani so si gradivo naročali po e-pošti, telefonu ali so si želeno rezervirali preko servisa Moja knjižnica.

V Valvasorjevi knjižnici Krško so v prvih petih mesecih zabeležili že 1197 izposoj, kar je več kot enkratno (50,79 %) povečanje v primerjavi s celim preteklim letom. V času zaprtja knjižnice so, podobno kot ostali dve knjižnici, zabeležili 43,96 % večjo izposajo, kot v celotnem letu 2019. Podatki kažejo, da je bila

⁴ Posavski obzornik je časopis splošnoinformativnega značaja za območje statistične in razvojne regije oziroma pokrajine Posavje, izhaja vsakih 14 dni.

največja izposoja aprila, 39,93 % izposoje leta 2020. Meseca marec in maj sta bila primerljiva s 26 % izposoje leta 2020.

Ob primerjanju števila izposoje v Posavju opazimo, da so si v času zaprtja knjižnic in tudi v prvih petih mesecih leta 2020 pričakovano največ e-naslovov izposodili člani Valvasorjeve Knjižnice Krško, saj so ti najštevilčnejši, njihova izbira pa najbogatejša.

V času, ko so bile knjižnice zaprte, so mnoge izmed njih svoje bralce na različne načine spodbujale k uporabi spletnih vsebin. Na svojih spletnih straneh, Facebook profilih, po e-pošti in ostalih dostopnih poteh so knjižnice redno, skoraj vsakodnevno, svoje člane in uporabnike obveščale o različnih temah. Spodbujale so dostop (do) in uporabo spletnih gradiv, ki so jih omogočale že tudi pred zaprtjem, a so v teh dneh postala še bolj aktualna, in sicer branje časopisov v zbirki PressReader, ki vsebuje šest tisoč naslovov dnevnega časopisja iz več kot sto držav; svetovale uporabo različnih podatkovnih zbirk, npr. Digitalne knjižnice Slovenije (dLib.si), ter domoznanskega portala Kamra, kjer objavljajo mnogo zanimivih lokalnih domoznanskih zgodb, tudi iz Posavja. Bralci so lahko dostopali do spletne podatkovne zbirke Tax-fin-lex, ki omogoča pregled aktualne zakonodaje. Za lažji izbor kakovostnega branja so knjižničarji bralce različnih generacij usmerjali na portal Dobreknjige.si, kjer prav slovenski knjižničarji objavljajo priporočene naslove in kratke opise domače ter tuje literature. Dostop do vseh teh vsebin je brezplačen, le pri nekaterih je potrebna predhodna včlanitev v knjižnico in s tem pridobitev gesla.

4 Izposoja na Biblosu v Knjižnici Brežice

Pregledali smo tudi statistiko izposoj e-knjig s portala Biblos za vsa pretekla leta v Knjižnici Brežice, saj smo želeli primerjati število izposoj v običajnem letu in v času letošnjih posebnih razmer. Podatke za Preglednico 5 smo pridobili iz letnih poročil knjižnice, ki so objavljena na spletu. Opazimo, da se je izposoja e-knjig pričela leta 2013, ko je bilo v poročilu navedeno število dostopnih naslovov za člane, a še ni bilo objavljenih podatkov o izposoji. Naslednje leto je bilo izposojenih 53 e-knjig, v drugem letu promocije in izvajanja tovrstne izposoje, leta 2015, pa se je povečala na 367 izposoj. V naslednjih letih je bilo število izposoj med 330 in 390. Večje število so zabeležili leta 2018, ko so presegli 400 izposoj v enem letu, a je knjižnica naslednje leto beležila padec izposoje e-knjig, 324 izposoj. Iz zbranih števil opazimo, da se je izposoja v času zaprtja knjižnic leta 2020 zelo povečala, saj so v prvih petih mesecih zabeležili 995 izposoj, kar je skoraj trikrat več izposoj od povprečnega celega leta. Iz števila dostopnih naslovov opazimo,

da se je število teh v primerjavi s preteklim letom povečalo za 61. Povečanje števila dostopnih e-knjig ni toliko večje, kot je večja izposoja, a so v Knjižnici Brežice z dopolnitvijo zbirke knjig na Biblosu želeli k branju privabiti nove bralce in ohraniti obstoječe.

Preglednica 5: Število naslovov e-knjig na portalu Biblos in njihova izposoja v Knjižnici Brežice⁵

Leto \ 2020 (1. 1.–31. 5.)	2020 (1. 1.–31. 5.)	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013
Število vseh naslovov	596	535	468	421	356	331	247	524
Letni prirast naslovov e-knjig	61	64	39	45	45	64	57	524
Število izposoj	995	324	413	397	333	367	53	ni podatka

Primerjava števila dostopnih e-knjig, letnega prirasta in števila izposoj, ki so za Knjižnico Brežice predstavljene v Preglednici 5, kažejo, da večje število dostopnih naslovov še ne pomeni večjega števila izposoj v letu. Največji letni prirast naslovov po letu 2013 (uvredba storitve) je bil v letih 2015 in 2019, a število izposoj v teh letih ni bilo najvišje. Več e-knjig je bilo izposojenih leta 2017 in 2018, ko letni prirast ni bil najvišji, a je bilo izposoj še vedno manj kot v prvih petih mesecih leta 2020.

Preglednica 6: Izposoja e-knjig v Knjižnici Brežice po mesecih za leto 2019 in 2020

Leto \ Mesec	Januar	Februar	Marec	April	Maj	Skupaj
2019	35	19	24	16	26	120
2020	28	38	232	470	187	955

Podatki o izposoji e-knjig za leto 2019 so primerljivi s preteklimi leti. Primerjava izposoje po mesecih za leti 2019 in 2020 je vidna v Preglednici 6. Opazimo, da je bilo januarja in februarja število izposoj podobno kot v preteklem letu. V času karantene pa se je izposoja bistveno povečala, marca za 208 izposoj (966,66 %), aprila za 454 izposoj (2.937,5 %) in maja za 161 izposoj (719,23 %). Na povečanje je najverjetneje vplivala tudi omejitev gibanja in precejšnje število zaposlenih aktivnih prebivalcev, ki so doma čakali na delo. Posebne razmere so dopuščale več časa za branje.

⁵ Podatki v preglednici so vzeti iz Poslovnega poročila Knjižnice Brežice za leta 2013, 2014 in 2015 in Letnega poročila Knjižnice Brežice za leta 2016, 2017, 2018 in 2019.

5 Zaključek

Čas epidemije v Sloveniji ni ustavil delovanja knjižnic, saj so knjižničarji poiskali drugačne poti do uporabnikov. Omogočili so jim brezplačni vpis na daljavo in neomejen dostop do digitalnih spletnih vsebin (npr. e-časopisi, podatkovne zbirke, e-knjige). Nagovarjali so jih preko različnih medijev in na družbenih omrežjih. Ob upoštevanju priporočil, ki jih je izdal NIJZ, so nekatere knjižnice pričele z izposojno gradiva pred knjižnično stavbo. Gledano v celoti pa se je večina knjižničnih aktivnosti prenesla na splet, kjer so uporabnikom omogočali dostop do delavnic, predavanj, nasvetov, gradiv.

Podatki o izposoji e-knjig kažejo, da se je s pomočjo Biblosa izpolnilo poslanstvo knjižnic, da vsem generacijam bralcev omogočijo dostop do pisane besede in nemoteno izposojajo gradiva. Številke izposojenega gradiva kažejo na povečano zanimanje za branje e-knjig tudi v Posavju. Knjižnice so z dodatnim nakupom, kolikor jim je to omogočalo finančno stanje, dopolnile knjižno ponudbo na portalu Biblos. V pomoč pri izbiri e-gradiv so svoje uporabnike nagovarjale z različnimi sporočili in namigi o dobrih knjigah, še dodatno so izpostavili portal Dobreknjige.si, kjer slovenske splošne knjižnice in njihovi zaposleni v branje priporočajo kakovostne knjige.

Odzivi uporabnikov v času zaprtja knjižnic in tudi pozneje, ko so se vrata knjižnic že odprla, a izbiranje gradiva med policami še ni bilo dovoljeno, so prinesli spoznanje, da je za uporabnike pomemben fizičen stik z gradivom, prost pristop ter osebni stik s knjižničarji. Izposojanje in branje se je pri deležu članov ohranilo ob uporabi portala Biblos in sodobne tehnologije. Knjižnične statistike kažejo na povečano zanimanje za to obliko literature v določenih mesecih, a sproščanje ukrepov za zavezitev širjenja virusa in prost dostop do literature bosta vplivala na odločitev bralcev, katero obliko knjige bodo vzeli v branje, papirnato ali elektronsko. Knjižničarji bodo tudi v prihodnje bralce z različnimi obvestili in dejavnostmi spodbujali k branju e-knjig. Strinjamo se z mnenjem, ki sta ga podala Černelč in Samec, da »uporabnikom zgolj dostop do e-knjig ne zadostuje. Pokazalo se je, da je zanje zelo pomemben tudi osebni vložek zaposlenih (2020, str. 15).

Podatki kažejo, da se je z omejenim gibanjem prebivalcev in večjo promocijo na spletnih medijih povečalo število izposoj na portalu Biblos, vendar se pri tem postavlja vprašanje, ali bodo knjižnice v Posavju in širše znale ter uspele obdržati pridobljene bralce e-knjig. Za bralca so e-knjige dostopne kjer koli in kadar koli. Portal Biblos namreč za člane splošnih knjižnic omogoča brezplačen dostop do e-knjig, izbor naslovov se bogati, a še vedno je negotovo, koliko bralcev bo v prihodnje posegalo po e-knjigah. Knjižnice morajo nenehno vlagati

trud v promocijo branja in vseh dostopov do gradiva, saj le tako ostanejo blizu bralcem. Knjižničarji lahko ob upoštevanju razmer, v katerih se bralec nahaja, najdejo zanj želeno vsebino v zeleni obliki gradiva.

Število knjižničnih izposoj e-knjig še nekaj časa ne bo preraslo izposoj tiskanih knjig. V prostem času še vedno več bralcev posega po tiskanih knjigah in tako bo najverjetneje na območju Posavja in Slovenije ostalo tudi v prihodnje.

Navedeni viri

Beletrina. (2020a, 7. februar). Uspehi Biblosa [blog zapis]. *Beletrina.si*. Pridobljeno 10. 5. 2020 s spletne strani: <https://beletrina.si/novice/uspehi-biblosa>

Beletrina. (2020b, 19. marca). Povečano zanimanje za e-knjige [blog zapis]. *Beletrina.si*. Pridobljeno 10. 5. 2020 s spletne strani: <https://beletrina.si/novice/povecano-zanimanje-za-e-knjige>

Beletrina. (2020c, 20. marec). Rekordno število izposoj na biblos.si [blog zapis]. *Beletrina.si*. Pridobljeno 10. 5. 2020 s spletne strani: <https://beletrina.si/novice/rekordno-stevilo-izposoj-na-biblos-si>

Beletrina. (2020č, 2. april). Nove e-knjige še pred izidom tiskane izdaje [blog zapis]. *Beletrina.si*. Pridobljeno 10. 5. 2020 s spletne strani: <https://beletrina.si/novice/nove-e-knjige-se-pred-izidom-tiskane-izdaje>

Biblos.si. (B. l.). *Kako deluje?* [spletno mesto]. Ljubljana: Beletrina. Pridobljeno 10. 5. 2020 s spletne strani: <https://www.biblos.si/kako-deluje>

Černelč, I. in Samec, M. (2020). Življenje je padlo na glavo. *Knjižničarske novice*, 30(3–4), 12–15.

EBLIDA. (2020, maj). *A European library agenda for the post-Covid 19 age*. Hague: EBLIDA. Pridobljeno 18. 1. 2021 s spletne strani: <http://www.eblida.org/Documents/EBLIDA-Preparing-a-European-library-agenda-for-the-post-Covid-19-age.pdf>

IFLA. (2020, 13. oktober). *COVID-19 in global library field*. Hague: IFLA. Pridobljeno 17. 1. 2021 s spletne strani: <https://www.ifla.org/covid-19-and-libraries>

Kante, V. (2020). Petek 13. za slovenske knjižnice. *Knjižničarske novice*, 30(3–4), 16–18.

Klemen, A. (2013). Kako položiti elektronsko knjigo na polico splošne knjižnice?. V M. Ambrožič in D. Vovk (ur.), *Knjižničarski izzivi: vizija, strategija, taktika: 2003–2013–2023: zbornik referatov* (str. 311–361). Ljubljana: Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Knjižnica Brežice. (B. l.). *Posavci beremo skupaj 2020* [spletna stran]. Brežice: Knjižnica Brežice. Pridobljeno 10. 1. 2021 s spletne strani: <https://www.knjiznica-brezice.si/posavci-beremo-skupaj-2020.html>

Knjižnica Brežice. (2017, februar). *Letno poročilo Knjižnice Brežice za leto 2016*. Brežice: Knjižnica Brežice. Pridobljeno 9. 5. 2020 s spletne strani: <http://www.knjiznica-brežice.si/letna-porocila.html>

Knjižnica Brežice. (2018, februar). *Letno poročilo Knjižnice Brežice za leto 2017*. Brežice: Knjižnica Brežice. Pridobljeno 9. 5. 2020 s spletne strani: <http://www.knjiznica-brežice.si/letna-porocila.html>

Knjižnica Brežice. (2019, februar). *Letno poročilo Knjižnice Brežice za leto 2018*. Brežice: Knjižnica Brežice. Pridobljeno 9. 5. 2020 s spletne strani: <http://www.knjiznica-brežice.si/letna-porocila.html>

Knjižnica Brežice. (2020, februar). *Letno poročilo Knjižnice Brežice za leto 2019*. Brežice: Knjižnica Brežice. Pridobljeno 9. 5. 2020 s spletne strani: <http://www.knjiznica-brežice.si/letna-porocila.html>

Knjižnica Brežice. (2014, februar). *Poslovno poročilo Knjižnice Brežice 2013*. Brežice: Knjižnica Brežice. Pridobljeno 9. 5. 2020 s spletne strani: <http://www.knjiznica-brežice.si/letna-porocila.html>

Knjižnica Brežice. (2015, februar). *Poslovno poročilo Knjižnice Brežice 2014*. Brežice: Knjižnica Brežice. Pridobljeno 9. 5. 2020 s spletne strani: <http://www.knjiznica-brežice.si/letna-porocila.html>

Knjižnica Brežice. (2016, februar). *Poslovno poročilo Knjižnice Brežice 2015*. Brežice: Knjižnica Brežice. Pridobljeno 9. 5. 2020 s spletne strani: <http://www.knjiznica-brežice.si/letna-porocila.html>

Mahorčič, J. (2020). Epidemija ne popušča, knjižnice tudi ne. *Knjižničarske novice*, 30(6), 16–17.

S. R. (2020, 4. maj). Knjižnice odprle vrata. *Posavski obzornik* [spletno mesto]. Pridobljeno 10. 5. 2020 s spletne strani: <https://www.posavskiobzornik.si/kultura/knjiznice-so-odprle-vrata-90051>

Statistični podatki o knjižnicah [spletno mesto]. (2020). Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica, BibSiSt online. Pridobljeno 30. 5. 2020 s spletne strani: <https://bibsist.nuk.uni-lj.si/statistika/index.php>

Vaš Kanal [spletno mesto]. (B. l.). Branje na klik. Novo mesto: Televizija Novo mesto. Pridobljeno 10. 5. 2020 s spletne strani: <https://www.vaskanal.com/branje-na-klik-o-kampanji>

Zamida, R. (2016). Biblos, slovenski servis za oddaljeno izposajo e-knjig. *Šolska knjižnica*, 25(1–2), 5–12.

Andreja Dvornik

Knjižnica Brežice, Trg Jožeta Toporišiča 1, 8250 Brežice
e-pošta: andreja.dvornik@gmail.com